

Byggnadsminnesförklaring av Dahlbergsgården på fastigheten Bastutjärn 1:27 och fyrkantloge på fastigheten Bastutjärn 1:28, Norsjö kommun, Västerbottens län

(2 bilagor)

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap. 1§ lagen (1988:950) om kulturminnen Dahlbergsgården med tillhörande byggnader på fastigheten Bastutjärn 1:27 och fyrkantlogen på fastigheten Bastutjärn 1:28, för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap. 2§, samma lag, följande skydds- och underhållsbestämmelser som skall gälla för byggnaderna och kringliggande område. Skyddsområdets utsträckning framgår av bilaga 1.

SKYDDSBESTÄMMELSER

- Manbyggnaden (1), bagarstugulängan (2), ladugårdsbyggnaden (4), smedjan (5), fyrkantlogen (6), härbret (7) och långlogen (8) får inte rivras eller flyttas.
- Dessa byggnader får inte heller till det yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
- I dessa byggnaders inre får inte sådana åtgärder vidtas som medför ingrepp i rumsindelningen eller i husens stommar. Inte heller får åtgärder vidtas som innebär ingrepp i fast inredning såsom exempelvis golv, listverk, träpaneler, tapeter och väggmålningar, murverk med eldstäder, äldre elinstallationer, dörrar och fönster med tillhörande foder.
- Skyddsområdet (se bifogad karta) skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas. Området får inte ytterligare bebyggas.
- Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Underhållsåtgärder skall utföras med kulturhistoriskt riktiga och av länsstyrelsen godkända material och metoder och på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet bibehålls. Vård- och underhållsåtgärder skall planeras och utföras i samråd med länsstyrelsen.

Med stöd av 3 kap. 14§ lagen (1988:950) om kulturminnen kan Länsstyrelsen ge tillstånd till ändring av byggnadsminnet om det finns särskilda skäl.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Leif Bolling väckte den 2 juni 1994 fråga om byggnadsminnesförklaring, enligt 3 kap. 4 § lagen (1988:950) om kulturminnen, av Dahlbergsgården.

Sedan 1985 ägs gården av Stiftelsen Dahlbergsgården, med Norsjö kommun och sterbhusdelägarna som ingående parter, i syfte att bevara före detta Mauritz Dahlbergs gård samt att "i lämplig omfattning hålla byggnaderna tillgängliga för allmänheten". Den fyrkantloge som tidigare hörde till fastigheten, ingår numera i intilliggande fastighet Bastutjärn 1:28, som är privatägd. Stiftelsen och ägaren till fastigheten Bastutjärn 1:28 har skriftligen godkänt skyddsföreskrifterna 2001-09-09 respektive 2001-10-10. Riksantikvarieämbetet har genom Elisabeth Nyström-Kronberg per telefon 2001-10-04 tillstyrkt en byggnadsminnesförklaring och lämnat synpunkter på skyddsbestämmelserna. Bygg- och miljönämnden i Norsjö kommun har 2001-10-03 godkänt byggnadsminnesförklaringen och skyddsbestämmelserna. Västerbottens museum och Skellefteå museum har tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen 2001-10-07 respektive 2001-10-25.

Dahlbergsgården har sedan 1980-talet varit föremål för byggnadsvårdsinsatser som utförts i samråd med Skellefteå museum.

Gården är väldokumenterad. På länsstyrelsens uppdrag har byggnadsantikvarie Maria Löfgren under 1999 utfört en dokumentation av gården. Proseminarieuppsatsen "Dahlbergsgården, mangårdsbyggnad i Västerbottens inland" av Ulrika Lundgren 1995, ger också en historisk bakgrund.

HISTORIK

Det första nybygget i Bastutjärn upptogs år 1776. Dahlbergsgården blev den andra gården och uppfördes 1826 av bonden Jakob Johansson. Det förhållandevis stora bostadshuset, en så kallad dubbelkorsbyggnad, verkar redan från början blivit uppfört i timmer till två fulla våningar. Taket bör vid den tiden ha varit täckt av näver och takved. En ombyggnad av takkonstruktionen kan ha skett någon gång mot slutet av 1800-talet då byggnaden fick horisontellt lagda rotebrädor och takspån. Den nuvarande takplåten har tillkommit i sen tid och är lagd ovanpå ett äldre spåntak. Ursprungligen var sannolikt alla fönster småspröjsade som de äldre fönster som än idag finns kvar på övervåningen. I bottenvåningen har de bytts ut mot modernare redan i slutet av 1800-talet. Även den nuvarande förstukvisten torde ha tillkommit då. I början av 1930-talet inreddes en lägenhet i vindsvåningen och en ny trappa byggdes mitt i huset, vartill en del av den bakomliggande förstukammaren utnyttjades. Köket och kökskammaren moderniserades på 1950-talet. Vattenledning drogs in och, troligen vid samma tidpunkt, gjordes bottenbjälklaget om i hela bottenvåningen och nya spontade brädgolv i relativt smala dimensioner lades in. På 1980-talet inreddes en toalett i utrymmet under den sekundära trappan till övervåningen.

På lagaskifteskartan, upprättad 1878, är mangårdsbyggnaden (1) med de två flygelbyggnaderna (2 och 3) markerade på samma platser som idag. Också långlogen (8) från 1858 återfinns på samma plats som idag. I övrigt har gårdsbilden förändrats en del, vissa av byggnaderna kan ha flyttats inom tomten medan andra ersatts av nybyggnader. Härbret (7) från 1816, som nu står tätt intill långlogen är flyttad till denna plats efter 1878. Den långa ladugårdsbyggnaden (4), liksom fyrkantlogen (6) och smedjan (5) har likaså tillkommit efter 1878. I mitten av 1980-talet brann den västra flygelbyggnaden (3) ned och ersattes av ett annat timrat uthus som flyttades från en gård i närheten.

Vid tiden för laga skiftet gick vägen precis som idag över gårdsplanen, framför manbyggnaden, medan en annan väg passerade ett stycke norr om gården i en något annan sträckning än den nuvarande. Fastigheten sträckte sig med sina utmarker långt upp i skogen, liksom söderut förbi nuvarande landsvägen och ända ned till sjön Nördtjärnen.

MOTIVERING

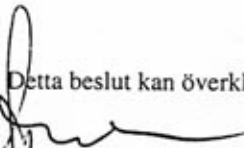
Gårdsformen är typisk för den västerbottniska byggnadstraditionen med den centralt placerade manbyggnaden och de båda flygelbyggnaderna. Manbyggnaden, östra flygelbyggnaden och långlogen är från tiden 1828-1858 och ligger på ursprungliga platser. Härbret från 1816 är troligen flyttat till Dahlbergsgården före 1800-talets mitt och sedan återigen flyttat inom gården. Ladugårdsbyggnaden, smedjan och fyrkantlogen är troligen byggda i slutet av 1800-talet och har haft samma placering sedan dess. Samtliga byggnader är timrade och saknar ytterpanel. De är alla typiska representanter för 1800-talets västerbottniska byggnadstradition. De är mycket lite förändrade sedan de byggdes. Manbyggnaden är en dubbelkorsbyggnad med välbevarad exteriör med äldre dekorativt utformad pardörr och förstukvist, som är något senare tillkommen. De ålderdomliga, ursprungliga fönstren finns kvar på övervåningen. Fönstren i bottenvåningen är från sekelskiftet 1900, utom i köket där modernare fönster har tillkommit. Invändigt är flera tidsepoker representerade och många mycket fina rumsinteriörer med möbler och inventarier, bland annat finns en unik platsbyggd orgel kvar. I övre trapphallen finns äldre väggmålningar utförda på fri hand. Bottenvåningens golv är från 1950-talet medan övervåningens golv är gamla/ursprungliga. Innertaken utgörs huvudsakligen av äldre traditionell lock-spontpanel, i ett rum spännpapp och i två rum på bottenvåningen träfiberskivor. Flertalet äldre eldstäder finns bevarade i manbyggnaden, skorstenarna är dock ommurade.

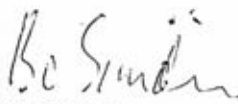
Gårdsgruppens struktur är intakt sedan 1800-talets slut med de flesta av det gamla månghussystemets byggnader i behåll och utan senare tiders vanliga panelinklädnad. Att också långlogen, en numera sällsynt byggnadstyp, ingår är särskilt värdefullt. Både denna och stolpboden har nyligen restaurerats och åter försetts med nävertak.

Manbyggnaden innehåller också en större samling bruksföremål, som enbart härstammar från denna gård. Samlingen tillskrivs därför ett stort kulturhistoriskt och pedagogiskt värde.

Den västra flygelbyggnaden är flyttad till platsen i mitten av 1980-talet, men står på samma plats som ett tidigare uthus, och utgör en viktig komponent i Dahlbergsgårdens helhetsmiljö.

Detta beslut kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.


Göran Theolin
Länsråd


Bo Sundin
Bitr. länsantikvarie

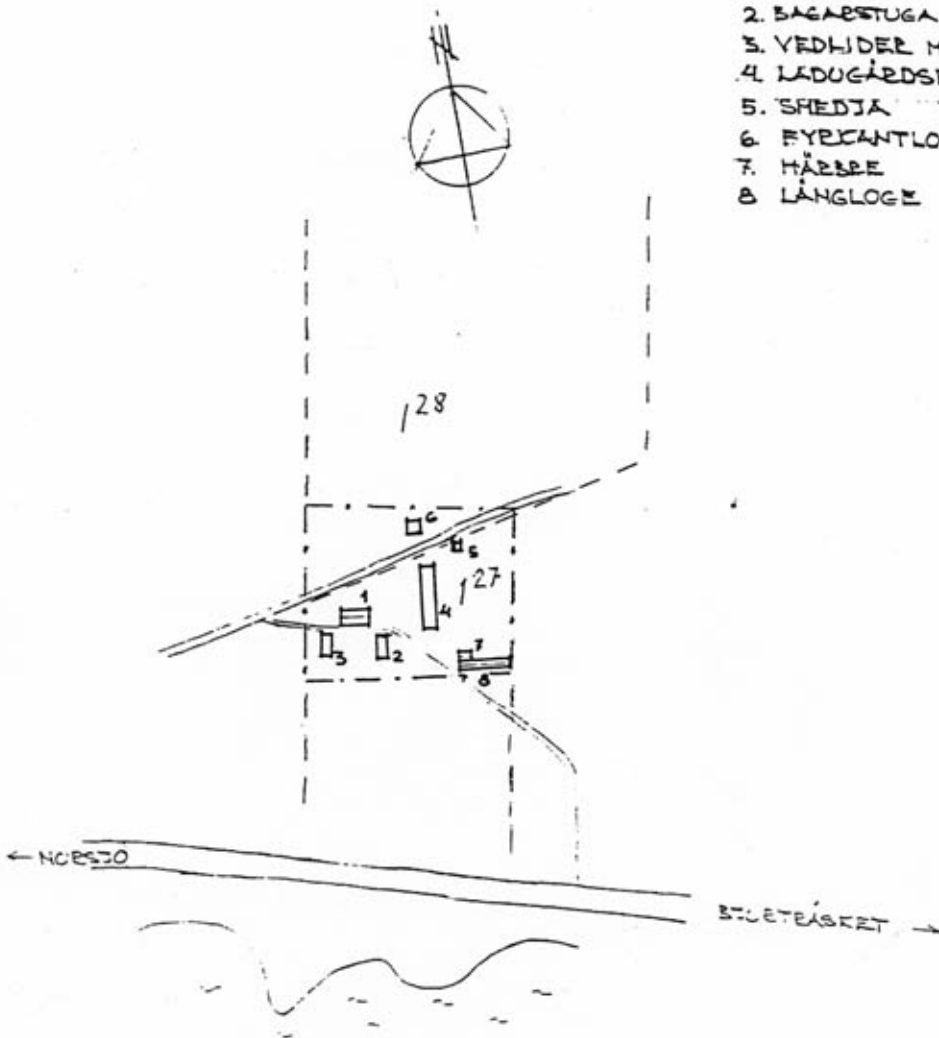
Bilagor:

1. Situationsplan med skyddsområde
2. Fotografier

Kopior till:

Riksantikvarieämbetet
Västerbottens museum
Skellefteå museum
Stiftelsen Dahlbergsgården
S. O. R. Holm, Grisslevägen 3, 756 51 Uppsala
Lantmäterimyndigheten, efter laga kraft
Byggnadsnämnden i Norsjö kommun
Länsarkitekten

1. MÅREBYGGMAD
2. BAGARSTUGA, BOD
3. VEDHJEL MM
4. LADUGÅRDSBYGGMAD
5. SHEDJA
6. FYREKANTLOGE
7. HÄRRE
8. LÅNGLOGE



----- GRÄNS FÖR SKYDDSRÅDE

BASTUTJÄRN 127

GÅRDSEBUPP

SKALA 1:4000

AVDRAG FR. LAGA SK.-KARTAN 1937

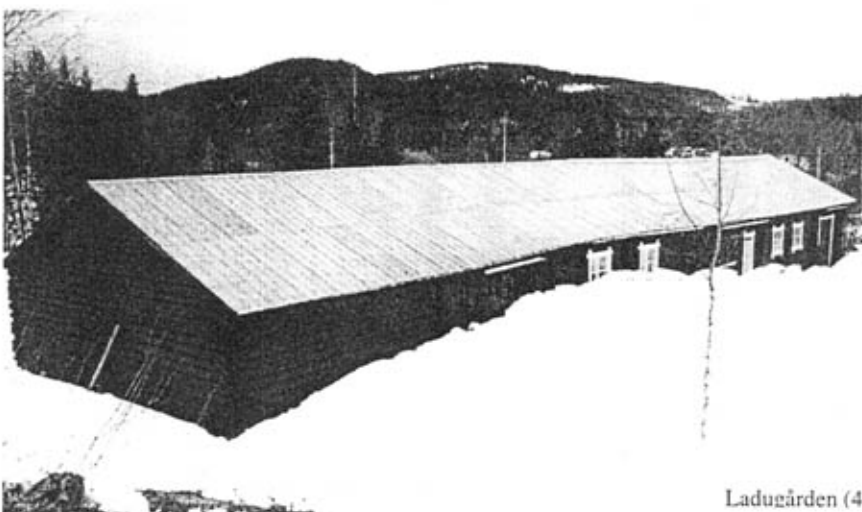
05-12-06 / ant.



Manbyggnaden
(1).



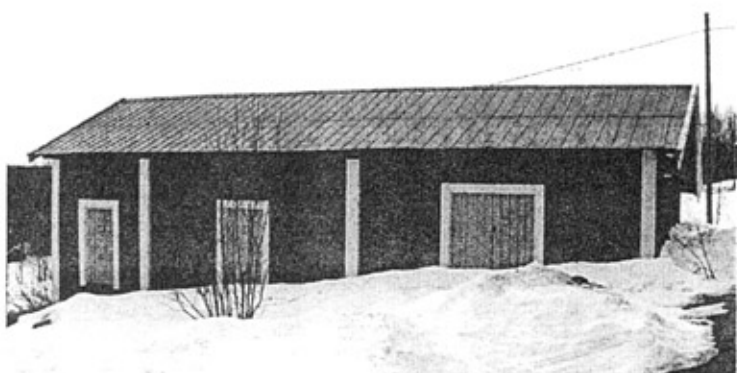
Manbyggnaden
(1).



Ladugården (4).



Östra
flygelbyggnaden (2).



Västra
flygelbyggnaden (3).



Interiör
manbyggnaden (1).